

ДЕРЖАВНА ПІДТРИМКА МАЛОГО БІЗНЕСУ В УМОВАХ КАРАНТИНУ ЗАДЛЯ ПІДВИЩЕННЯ ЇХ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ

Акименко О. Ю. к.е.н., доцент

Палеева В.Р., здобувач вищої освіти

Андарак В.С., аспірант

Національний університет «Чернігівська політехніка»

м. Чернігів, Україна

Досвід зарубіжних країн свідчить, що стабільний розвиток функціонування економіки значною мірою залежить від ефективного розвитку не тільки великого та середнього, а й малого бізнесу, який становить собою основу соціально-економічного розвитку країни. Проявом цього факту була значна кількість суб'єктів підприємницької діяльності малого бізнесу, котра постійно зростала з огляду на мобільність, гнучкість та здатність малого бізнесу швидко адаптуватися до змін кон'юнктури ринку. Виконуючи важливу соціальну роль у підвищенні рівня зайнятості населення та створенні нових робочих місць, малий бізнес досі виступає важливим джерелом інновацій. Проте, крім позитивних чинників, які сприяють розвитку малого бізнесу, є певні перешкоди для провадження їх ефективної діяльності, серед яких: недостатній рівень фінансових ресурсів для придбання обладнання, високе податкове навантаження, незадовільний розвиток ринку збуту продукції, а з недавнього часу – пандемія COVID 19. Так, за результатами опитування Європейської Бізнес Асоціації, кожен сьомий представник малого бізнесу в Україні після впровадження жорсткого карантинного режиму опинився під загрозою закриття або суттєвого скорочення обсягів реалізації.

Отже, розуміючи важливість малого бізнесу для національної економіки, держава повинна всіляко підтримувати даний сектор економіки та створювати необхідні умови для сприятливих економічних, адміністративних та інституційних умов їх діяльності; підвищення рівня конкурентоспроможності малих підприємств; стимулювання їх інвестиційної та інноваційної активності [1].

Державна підтримка суб'єктів малого і середнього підприємництва включає фінансову, інформаційну, консультативну підтримку, зокрема підтримку у сфері інновацій, науки, промислового виробництва, підтримку суб'єктів малого і середнього підприємництва, що провадять експортну діяльність, підтримку у сфері підготовки, перепідготовки і підвищення кваліфікації управлінських кадрів та кадрів для ведення бізнесу (табл. 1) [1].

Таблиця 1

Система державної підтримки розвитку малого бізнесу [2]

Фінансово – кредитна підтримка	Інформаційно – консультативна підтримка	Організаційно – правова підтримка
Міжнародні фінансові інституції	Бізнес - центри	Верховна Рада України
Державні та регіональні фонди	Інтернет - центри	Кабінет Міністрів України
Банки	Консультаційні центри	Державна служба України з питань регуляторної політики
Кредитні спілки	Центр інноваційного розвитку	Державна податкова служба України
Страхові, факторингові, лізингові компанії	Система підготовки та підвищення кваліфікації управлінських кадрів	Органи місцевого самоврядування

Основним блоком заходів держави, що сприяє розвитку малого підприємництва є фінансова підтримка, процедура надання якої регулюється Законом № 4618-VI та Порядком надання фінансової державної підтримки суб'єктам мікропідприємництва та малого підприємництва [1, 3]. Відповідно до згаданого Порядку, надання фінансової державної підтримки суб'єктам підприємництва здійснюється за рахунок державного та місцевих

бюджетів через Український фонд підтримки підприємництва, інші загальнодержавні, регіональні та місцеві фонди підтримки підприємництва, які за своєю формою є юридичними особами. Їх основними завданнями є реалізація державної політики підтримки малого бізнесу, а їх кошти спрямовуються лише на сприяння розвитку підприємництва, фінансування цільових програм та проектів тощо [3]. Серед основних форм державної фінансової підтримки малих підприємств виділяють:

- ✓ *цільове бюджетне фінансування* – направлення фінансових ресурсів за цільовим призначенням для вирішення конкретної соціально-економічної проблеми;

- ✓ *цільове та пряме субсидування* – ресурси спрямовуються на розвиток науково-дослідних та дослідно-конструкторських робіт, впровадження у виробництво нової техніки та технологій;

- ✓ *субсидії* – фінансова допомога держави за рахунок коштів бюджету на фінансування капітальних вкладень, які необхідні для розвитку економіки держави, але не вигідні для підприємств;

- ✓ *субвенції* - фінансова допомога держави місцевим органам влади для фінансування конкретних об'єктів, що підлягає поверненню у випадку її нецільового використання;

- ✓ *пільгове кредитування* - здійснюється Українським фондом підтримки підприємництва на конкурсних засадах із забезпеченням виконання зобов'язання щодо повернення бюджетних коштів та встановленням плати за користування бюджетними коштами на рівні облікової ставки НБУ на дату укладення договору; надається для виробництва, перероблення і збуту виготовленої продукції, придбання техніки, обладнання, впровадження новітніх технологій, будівництва та реконструкції виробничих та не виробничих приміщень, з урахуванням пріоритетних напрямів розвитку економіки;

- ✓ *гарантування держави пільг* комерційним банкам, страховим компаніям, освітянським установам, науково-дослідним центрам, які надають послуги малим підприємницьким структурам;

- ✓ *часткова компенсація* Фондом процентних ставок за кредитами, що надаються суб'єктам підприємництва для реалізації проектів суб'єктів малого і середнього підприємництва; надання гарантії та поруки за кредитами суб'єктів малого і середнього підприємництва; надання позик на придбання і впровадження нових технологій;

- ✓ *інформаційна державна підтримка*, що передбачає забезпечення суб'єктів малого підприємництва необхідною інформацією про стан розвитку малого бізнесу, стан виконання програм розвитку підприємництва, про об'єкти інфраструктури та іншої інформації, необхідної для забезпечення розвитку суб'єктів малого та середнього підприємництва [4].

Відповідно до Закону України «Про розвиток та державну підтримку малого і середнього підприємництва», державна підтримка передбачає формування програм підтримки малого бізнесу (із зазначенням механізму їх підтримки), які розробляються та впроваджуються спеціально уповноваженим органом у сфері розвитку малого та середнього підприємництва із залученням інших центральних органів виконавчої влади та громадських організацій, які представляють інтереси суб'єктів малого і середнього підприємництва [1].

Сьогодні основні функції щодо підтримки малого та середнього підприємництва здійснює Міністерство економічного розвитку, торгівлі та сільського господарства України. У 2017 р. ним було презентовано Стратегію розвитку малого і середнього підприємництва в Україні на період до 2020 року, відповідно до якої на регіональному рівні розробляються політика та стратегії розвитку регіонів [5]. Планом заходів передбачено виконання завдань, направлених на розширення кредитування малого і середнього підприємництва комерційними банками, активізації використання векселів, створення веб-порталу з метою задоволення потреб суб'єктів малого і середнього підприємництва у доступі до якісної інформації, забезпечення розвитку та популяризації культури конкурентоспроможного підприємництва [6].

У 2020 році почала діяти урядова програма з підтримки малого і середнього підприємництва в Україні «Доступні кредити 5-7-9%». Ключова перевага програми «Доступні кредити 5-7-9» - це, безумовно, низька процентна ставка по кредиту. Відсутність обов'язкової вимоги в оформленні застави також спростить бізнесу доступ до коштів. Крім цього, програма дозволяє підключитися не тільки державним банкам, а й комерційним, що в свою чергу покращить якість послуги, що надається і забезпечить свободу вибору позичальника. При цьому банк буде дуже жорстко контролювати цільове використання кожного траншу кредиту і кредитним договором будуть передбачені штрафи за порушення

цільового використання кредиту. Для позичальника ставка 5-9% все одно перетворюється в ефективну 10-12% (комісії банків, страхування кредитного ризику і т.п.) і далеко не кожен бізнесмен буде в змозі скористатися даною програмою [7].

За словами керівника Дирекції МСБ ПриватБанку Євгена Заїграєва, у 2021 році ставки за кредитами для малого і середнього бізнесу можуть знизитися ще на 1-2% пункти, продовжуючи тренд 2020 року і з урахуванням здешевлення ресурсної бази банків і надлишкової ліквідності в системі. За словами Заїграєва, протягом року рівень ставок може досягти 11-12% річних для середнього бізнесу і 12-15% річних для малого бізнесу і підприємців. При цьому, такі ставки будуть актуальними як для кредитів на інвестиційні цілі на строк до 5 років, так і на поповнення обігових коштів терміном до 2-3 років. Крім того, клієнти МСБ будуть і далі активно користуватися програмою 5-7-9, в рамках якої можна взяти кредит вартістю від 3% до 9% річних. Причому сьогодні ПриватБанк лідирує за кількістю виданих пільгових кредитів підприємцям [8].

Крім того, для підвищення інституційної спроможності держави у формуванні та реалізації політики у підтримці малого бізнесу утворено Офіс розвитку малого і середнього підприємництва при Міністерстві економічного розвитку, торгівлі та сільського господарства. Офіс розвитку МСП працює за фінансової підтримки Європейського Союзу в рамках проекту FORBIZ та Ініціативи EU4Business.

Впровадження жорсткого карантинного режиму, спричиненого поширенням гострої респіраторної хвороби COVID-19, дуже негативно вплинуло на роботу багатьох підприємств малого та середнього бізнесу, які, попри зменшення доходів, вимушені виконувати свої фінансові зобов'язання та ще й нести додаткові витрати на організацію дистанційної роботи. Тому, створення Офісу розвитку МСП є доречним і своєчасним [9]. Отже, серед програм підтримки розвитку МСП:

- “Одноразова допомога ФОПам та найманим працівникам”, заявником є Пенсійний фонд України (термін дії програми - 31/12/2021 р.);
- “Онлайн тренінги «Розпочни свій бізнес» від Міжнародної організації праці”, заявником є ресурсний центр ГУРТ (термін дії програми - 05/05/2021);
- “Консультації зі стратегії та маркетингу для малого та середнього бізнесу”, заявником є Клуб Ділових Людей України в рамках ініціативи COVID-19 БІЗНЕС-КЛІНІКИ проекту «EU4Business: конкурентоспроможність та інтернаціоналізація МСП» (безстроково);
- “Друга хвиля конкурсу грантів на впровадження інструментів civic tech в умовах пандемії”, заявником є Фонд Східна Європа (термін дії програми -12/05/2021);
- “Позики у національній валюті та інвестиційні дотації в рамках Програми «Кредитна лінія ЄБРР-EU4Business – Етап II», заявником є банки-партнери Програми (безстроково);
- “COVID-19 Бізнес-клініки відкриті для підприємців”, заявником виступає GIZ (термін дії програми -30/09/2021) та багато інших.

Підсумовуючи, зазначимо, що хоча держава проявляє певну ініціативу для допомоги суб'єктам малого підприємництва, проте не варто забувати, що проблеми розвитку малого бізнесу не є тимчасовими і не зникнуть з закінченням кризи, і тому його підтримку слід здійснювати комплексно та на постійній основі.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Про розвиток та державну підтримку малого і середнього підприємництва в Україні : Закон України від 22 бер. 2012 р. № 4618-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4618-17> (дата звернення: 13.04.2021 р.).
2. Напрями державної підтримки малого бізнесу в Україні та її інституційне забезпечення. Навчальні матеріали онлайн. URL: <https://pidru4niki.com/87625/finans> (дата звернення: 13.04.2021 р.).
3. Про затвердження Порядку надання фінансової державної підтримки суб'єктам мікропідприємництва та малого підприємництва : Постанова Кабінету Міністрів України від 24 січ. 2020 р. № 28. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/28-2020-%D0%BF> (дата звернення: 12.04.2021 р.).
4. Основні форми державної фінансової підтримки малих підприємств в Україні. Навчальні матеріали онлайн. URL: <https://pidru4niki.com> (дата звернення: 13.04.2021 р.).
5. Про схвалення Стратегії розвитку малого і середнього підприємництва в Україні на період до 2020 року URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/504-2017-%D1%80#n8> (дата звернення: 13.04.2021 р.).
6. О. Акуменко, V.Andarak // Проблеми і перспективи економіки та управління : науковий журнал / Чернігів. нац. технол. ун-т. – Чернігів : ЧНТУ, 2019. – № 3 (19). – с.213-219.
7. Пільгові кредити бізнесу: як держава допомагає у фінансуванні підприємств. Bankchart. ua. URL: <https://bankchart.com.ua> (дата звернення: 12.04.2021 р.).
8. У 2021 році Приватбанк продовжить знижувати ставки за кредитами малому бізнесу URL: <https://privatbank.ua/news/2021/1/22/1365> (дата звернення: 12.04.2021 р.).
9. Програми підтримки бізнесу URL: https://sme.gov.ua/support_programs/ (дата звернення: 12.04.2021 р.).